

ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β'

Μαρτυρία Παναγιώτη Μαρσέλου: Τα λίπη από το σπασμένο πτώμα κολλούσαν στα χείλη μας!

Αναχωρήσαμε για το Αϊδίλι. Μου λέει ένας τσαούσης να πάρω τον γυλιό του, να τον σπκώνω εγώ, και δύο σακίδια. Του λέω: «Να δώσω τα σακίδια του αδελφού μου;». «Δώσ' του τα» μου λέει. Όπως βαδίζαμε, βρίσκομε μια λίμνη. Ο αξιωματικός μάς λέει: «Πιέστε νερό, νιφτείτε και ξεκουραστείτε». Ήπιαμε νερό και ξεκουραστήκαμε. Μόλις κινήσαμε να φύγουμε, δύο αιχμάλωτοι προχώρησαν μέσα στη λίμνη. Τους λέει ο αξιωματικός: «Βγείτε όξω!». Όσο τους έλεγε «βγείτε όξω», τόσο εκείνοι προχωρούσαν μέσα. Διατάζει τους στρατιώτες και τους σκοτώνουν. Αυτό το κάναν οι αιχμάλωτοι για να πεθάνουν μέσα σε νερό δροσισμένοι, ευχαριστημένοι...

Στο στόμα μου εφόραγα χρυσά δόντια. Οι Τούρκοι, όταν δεν εύρισκαν τίποτε άλλο για να πάρουν, ζητούσαν να βγάσουν τα δόντια των αιχμαλώτων. Ήρθαν να με πιάσουν, να με σφάξουν, για να μου βγάλουν τα δόντια. Εγώ τους έλεγα: «Γιατί να με σφάξετε; Αφήστε να βγάλω εγώ τα δόντια μου και να σας τα δώσω». Ξαναγκαζόμουν και έπαιρνα μόνος μου πέτρα και εβάραγα μέσα στο στόμα, για να τα βγάλω.

Εφτάξαμε στο Ντεμισί. Εκεί μας βγάλαν τη νύχτα να μας ποτίσουν. Εχώρισαν εμένα από τον αδερφό μου και έναν Οντεμισί και μας βγάλαν μια κατηγορία ότι επήγαμε στο χωριό, ερίξαμε χειροβομβίδες και εκάναμε ζημιές. Μας χώρισαν από τους άλλους αιχμαλώτους. Έβαλαν χωριστή φρουρά και μας φυλούσε.

Έρχεται τη νύχτα ένας τσαούσης μ' ένα σπαθί στα χέρια, και μας λέει: «Εσείς οι δυο είσατε αδέρφια, να σκοτώσω τον ένα, και να πάει ο άλλος στο σπίτι του, εάν γλυτώσει στον δρόμο». Εσπκώθηκα ο αδερφός μου και του λέει: «Σφάξε εμένα». Όταν είδε ο τσαούσης αυτό, λέει στον αδερφό μου: «Κάθισε χάμω». Και λέει εμένα: «Σήκω απάνω, εσύ βρε!» Εσπκώθηκα απάνω, ασφαλώς περιμένοντας τον θάνατό μου, αλλά μου λέει: «Δάγκασε το αυτί του Οντεμισλή, να του το κόψεις με τα δόντια σου». Τι να έκανα εγώ; Εξαναγκάστηκα και του δάγκωσα λίγο το αυτί και τον έσπρωχνα με το γόνατό μου ώστε να φωνάζει.

Αλλ' αυτός δεν μιλούσε καθόλου και ο τσαούσης το κατάλαβε. Σπκώνει τότε το σπαθί και μου λέει: «Κερατά γκιαούρη, με κοροϊδεύεις». Αλλά προτού κατεβάσει το σπαθί, ξαναγκάστηκα να δαγκώσω δυνατότερα το αυτί του και, από τους πολλούς τους πόνους, ο άνθρωπος εφώναζε από τη γη ως τον ουρανό. Μας άφησε και έφυγε ο τσαούσης. Μετά από δέκα λεπτά ήρθαν και σφάξαν τον Οντεμισλή!

Αφού γλυτώσαμε απ' αυτή την περιπέτεια, πάει ένας Αρμένης και με προδίνει ότι φορούσα χρυσά δόντια. Έρχεται ένας τσαούσης με τον Αρμένη μαζί. Είχαν μια τανάλια κι ένα σκεπάρνι, με ρίχνουν κάτω και πάνει ο Αρμένης και μου βγάνει τα δόντια. Αλλά πάλι ήμουν ευχαριστημένος, που γλύτωσα τη ζωή μου. Για δώρο, που μου πήρε τα δόντια, μου έφερε ένα ζευγάρι τσόκαρα.

Μετά αναχωρήσαμε από εκεί, εφτάξαμε σ' ένα άλλο χωριό και μας βάλανε μέσα σε ένα δωμάτιο, να κοιμηθούμε

το βράδυ. Το δωμάτιο δεν μας έπαιρνε, ήταν ο ένας απάνω στον άλλο. Το βράδυ άνοιξαν την πόρτα και πήραν δέκα νοματαίους ότι θα τους πάνε να μας φέρουν ψωμί, αλλά δεν ξαναγύρισαν. Δίπλα υπήρχε και ένα άλλο δωμάτιο, ταβανωμένο. Ανέβηκαν μερικοί να μπορέσουν να ξεκουραστούνε λιγάκι. Όταν ανέβηκε ο αδερφός μου, μου φωνάζει και εμένα. Ανέβηκα ως τη μέση του τοίχου και έξαφνα έπεσε ένας πυροβολισμός στον πληθυσμό. Εγώ, ακούγοντας τον πυροβολισμό, αφήνω τα χέρια μου και πέφτω κάτω. Πέφτω απάνω σε τρεις σκοτωμένους. Αλλά εγώ δεν το κατάλαβα ότι ήταν σκοτωμένοι, αιματώθηκα όλος. Ο αδελφός μου, γλέποντας εμένα να πέφτω, του εφάνηκε ότι με σκότωσαν και ξαναγκάζεται κι αυτός και πέφτει από το ταβάνι και μου φωνάζει: «Σε χτύπησαν;». Μας βράσαν λίγο σιτάρι και μας πήγαν να φάμε. Ετρώγαμε ανά δέκα σε μισό δοχείο του πετρελαίου. Όπως βρίσκομαστε πεινασμένοι -είχαμε περίπου έναν μήνα να φάμε-, έριξαν τα χέρια τους όλοι μέσα στον τενεκέ για να προλάβουν να φάνε από μια φουχτα ο καθένας, και όλοι εξεματίστηκαν τα χέρια τους, και έμειναν με ένα χέρι, ακόμη βγήκαν και τα νύχια τους. Μετά φύγαμε απ' αυτού και βαδίζαμε προς το Αϊδίλι.

Στον δρόμο που πηγαίναμε οι μαχαζάρες (τούρκικη λέξη «mahazar» που σημαίνει τον έτοιμο, τον ικανό να κάνει κάτι. Εδώ χρησιμοποιείται στην έννοια του φρουρού, που είναι έτοιμος και ικανός να εκτελέσει τα σχετικά του καθήκοντα) που μας φυλάγανε, επούλαγαν τους αιχμαλώτους. Επούλαγαν δύο αιχμαλώτους ένα κυδώνι!

Στο αναμεταξύ αυτό, οι πολίτες επήραν έναν, του κόψαν μύτες, αυτιά και άλλα, κατόπιν έμπηξαν ένα παλούκι στη γη μυτερό και τον έβαλαν διά της βίας επάνω. Εμπήκε το παλούκι μέσα του και κατόπιν του 'βαλαν φωτιά και τον κάψανε.

Εφθάσαμε στο Αϊδίλι. Επήρανε κι εκεί αρκετούς και τους σφάξανε. Μετά προχωρήσαμε, περάσαμε απ' τον Αξέ. Επήραν κι εκεί μερικούς τους οποίους έσφαξαν και εφτάξαμε στο Ναζί. Εκεί μας καταγράψανε, ευρήκαμε και άλλους και κάθε πρωί μας δίνανε στους πολίτες τους Τούρκους και εργαζόμαστε με ξύλο και με πείνα. Με πήραν και με πήγαιναν για το Μπουλαντάνι. Ξαναγκαστικώς ήρθε και ο αδερφός μου μαζί για να μη χωρίσουμε. Μέσα στον χειμώνα, στη βροχή, στον κατακλυσμό, προχωρούσαμε. Εφτάσαμε. Εκεί μας βάλαν σ' έναν στάβλο μέσα και όπως ήμαστε γδυτοί, το πρωί μας βγάλαν για εργασία μέσα στα χιόνια. Επρήστηκε το κεφάλι μου, που από το πρήξιμο το πολύ δεν μπορούσα να το στερεώσω στον λαιμό μου. Ετυραννίστηκα περίπου έναν μήνα. Κατόπιν μας παίρνουν και μας φέρνουν πίσω στο Ναζί, γιατί θα περνούσε Επιτροπή για να πάρει τους Έλληνες υπηκόους.

Αφού κατεβήκαμε κάτω, μας παίρνουν οι Τούρκοι και μας πάνε στον ποταμό Μαϊάνδρο, δόθεν ότι θα κάναμε μπάνιο και θα πλέναμε τα ρούχα μας. Και τι ρούχα να πλύνουμε, που δεν είχαμε τίποτα! Αλλά αυτά τα κάναν για να μη μας βρει η Επιτροπή και μας πάει στην Ελλάδα, επειδή είμαστε Έλληνες υπήκοοι. Γενάρης ήτανε: έβρεχε

και χιόνιζε και μας είχαν στο ύπαιθρο. Για να αποφύγουμε λίγο τη βροχή, είχαμε ένα παλιοτσούβαλο στην πλάτη μας, το οποίο μας κάναν και το βγάλαμε και εκείνο για να το πλύνουμε στον ποταμό. Κατόπιν μας βάλαν και πλυθήκαμε κι εμείς. Από το πολύ το κρύο ήμαστε ένα κουβάρι και φωνάζαμε όλοι: «Θεέ μου, γλύτωσέ μας».

Κατά τις οχτώ η ώρα το βράδυ ήρθε η διαταγή και μας πήγαν στον θάλαμο που μέναμε. Ο θάλαμος χωρίς πόρτα, χωρίς παράθυρα, χωρίς κεραμίδια, μόνο οι τοίχοι του βρίσκονταν. Μας πιάνει μια «λυσαντερία». Οι καμπίνες ήταν με δύο ξύλα από πάνω και πατούσαν και κάναν προς νερού τους. Από την εξάντληση που είχε ο κόσμος, έπεφτε μέσα στις βρώμες και δεν έβγαινε έξω. Εκεί πεθάνανε πολλοί. Κατόπιν μας σπκώνουν και μας πάνε στο Αφιόνι (πρόκειται για το Αφιόν-Καραχισάρ).

Από το Αφιόνι στο Ικόνιο, από το Ικόνιο στα Άντανα, από τα Άντανα εφύγαμε και περάσαμε όλοι στο Γκιοούρ Ντάγι. Η ονομασία αυτού του βουνού ήταν γιατί είχαν σφάξει όλους τους Αρμεναίους εκεί απάνω. Εφτάξαμε σε κάποιο χωριό που λεγόταν Ίντιλι (χωριό ΝΔ της Φιλαδέλφειας). Ημαστε τρία τάγματα. Μένει το ένα τάγμα εκεί, τα άλλα δύο προχωρούνε περίπου εκατό χιλιόμετρα και βρίσκουν κάποιο άλλο χωριό, το Σαζεγκιόζ, το οποίο είχε κάποιο φρούριο. Το χωριό κατοικούνταν από Άραβες, τα σπίτια τους ήταν μέσα στη γη. Είχαν υπόγειους δρόμους και βγαίναν μέσα στο φρούριο.

Μόλις μας είδαν οι άνθρωποι, δεν ξέραν τι είδους είμαστε. Έτρεξαν όλοι και πήγαν πάνω στο φρούριο και ήταν έτοιμοι για πόλεμο, διότι δεν τα 'χαν καλά με τους Τούρκους. Αλλά κατόπιν τους κάλεσε ο αξιωματικός, ο οποίος μας πήγαινε, και τους είπε πως είμαστε αιχμάλωτοι και άλλα εναντίον μας. Τους είπε ακόμη ότι θα ανοίξουμε δρόμο για συγκοινωνία, διότι οι Αράπιδες δεν είχαν συγκοινωνία. Εργαζόντουσαν μόνον με καραβάνια. Πάντως, εναντίον μας δεν ήταν αυτοί οι άνθρωποι, γιατί δεν μας ήξεραν. Καμιά πεντακοσαριά μέτρα απόξω από το χωριό έμεινε το ένα τάγμα, το άλλο τάγμα επροχώρησε για το Χαλέπι. Πρωτού φτάσουν στο Χαλέπι, ήταν κάποιος ποταμός και εκεί ήταν τα σύνορα τα γαλλοτουρκικά.

Στο αναμεταξύ έφτασε η Επιτροπή. Μας κατεβάσαν στο λιμάνι, εφώναζαν τα ονόματά μας. Εμπήκαμε στο καράβι, μας δώσαν τροφές και αναχωρήσαμε προς την Ελλάδα. Μας φέραν στον Πειραιά. Κατόπιν ήρθε διαταγή και μας πήγαν σε κάποιο νησάκι, στον Άη Γιώργη. Μας κάναν λίγες μέρες καραντίνα, κατόπιν μας βγάλαν στον Πειραιά και μας αμόλησαν μέσα στους δρόμους και δεν είχαμε προστασία από κανέναν. Εγυρίζαμε δεξιά κι αριστερά να βρούμε την τύχη μας. Έμαθα ότι η οικογένειά μου πήγαινε στην Πάτρα. Εμπήκαμε στο τραίνο από την Αθήνα, εφτάσαμε στην Πάτρα. Στον σταθμό μάς περίμεναν. Στην αρχή μείναμε σε κάποιο σπιτάκι του Μαρούδα, στην Απάνω Χώρα. Υστερα πήραμε αγροτικό κλήρο κι εγκατασταθήκαμε στην κοινότητα Αγίου Γεωργίου, στα προσφυγικά του Ρίου.

**OLYMPIA MARBLE
PTY LTD**
1-3 CHALDER ST, MARRICKVILLE NSW 2204
Ph. 9565 1415 - Mob. 0418 462 020
www.olympiamarble.com.au e-mail: olympia1@bigpond.net.au

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

ΜΕ ΣΕΒΑΣΜΟ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΟΝ ΗΛΙΑ Ή ΤΟΝ ΑΝΔΡΕΑ

Η ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΑ ΣΤΟ NSW
ΔΙΑΘΕΤΟΥΜΕ ΟΛΑ ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ
MONUMENTAL STONEMASONRY

SENIOR CITIZENS DISCOUNTS

